

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

3.1 วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีช่วงระยะเวลาและใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive) เป็นหลัก จึงใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยแบบกรณีศึกษาเพื่อการอธิบาย (Descriptive Case Study) ซึ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นในเบื้องต้น โดยการถอดบทเรียนจากกลุ่มบ้านที่มีระดับชั้นคุณภาพการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในระดับดีเยี่ยม เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของการใช้แผนพัฒนาชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง สำหรับนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการส่งเสริมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพ วิธีการศึกษาวิจัยจึงเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีวิธีวิจัยดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

(1) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วย

1.1 การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาเกี่ยวกับชุมชน ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ องค์กร/การรวมกลุ่มภายในชุมชน กระบวนการทางองค์กร ตลอดจนบริบทของชุมชน

1.2 การรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้เรียนรู้สภาพแวดล้อมเชิงพื้นที่และความรู้สึกนึกคิดของคนในชุมชนระดับต่างๆ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เช่น ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ประชาชนในชุมชน บุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนักพัฒนาของ สวพส. เป็นต้น เพื่อสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค การรับรู้ ความสำคัญของการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ รวมทั้งบทบาทที่มีในชุมชน รวมถึงการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล

1.3 การรวบรวมข้อมูลด้วยการประชุมและสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และรับฟังข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนสู่การนำไปปฏิบัติจริง

(2) การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ โดยการสืบค้นกระบวนการจัดทำแผนชุมชนที่ประสบความสำเร็จที่มีการเผยแพร่ในแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น เอกสารของหน่วยงานราชการ หนังสือตำรา รายงานการวิจัยของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน วิทยานิพนธ์ และข่าวสารจากองค์กรต่างๆ เป็นต้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นการศึกษาเพื่อเรียนรู้จากชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นการใช้เครื่องมือวิจัยจึงเป็นไปในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนให้มากที่สุด ดังนี้

- (1) การเข้าร่วมกิจกรรมและทำความรู้จักกับผู้นำชุมชน ประชาชน และหน่วยงานท้องถิ่น ให้เกิดความคุ้นเคย พร้อมทั้งการศึกษาบริบทของชุมชนด้วยวิธีการสังเกต
- (2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้ให้ข้อมูลตามธรรมชาติ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น หรือประเด็นอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน สำหรับนำไปสู่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผน และปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จ
- (3) การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเจาะลึกข้อมูลที่ต้องการศึกษา เช่น ประสบการณ์ แนวคิด ความรู้สึก และความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผน และปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จ
- (4) การประชุมเพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน นักพัฒนาของ สวพส. และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อการเข้าใจที่ตรงกันและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และแสดงความคิดเห็นได้มากขึ้น

3. ขั้นตอนการวิจัย

- (1) คัดเลือกพื้นที่ศึกษาร่วมกับนักพัฒนาของ สวพส. และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาจากการเป็นพื้นที่ที่ได้รับการจัดระดับการดำเนินงานชุมชนในระดับดีเยี่ยม เป็นกลุ่มบ้านตัวอย่างของชุมชนในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง
- (2) รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในพื้นที่ศึกษา โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การสนทนาแบบกลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ระดมความคิดเห็น เกี่ยวกับแนวทางการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม
- (3) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังของชุมชนที่มีการขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยแผนพัฒนาชุมชนในระดับดีเยี่ยมในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง เช่น การสัมภาษณ์คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชนแบบสอบถาม และสนทนากลุ่ม เป็นต้น
- (4) จัดเวทีประชุมสำหรับนำเสนอและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้จากการศึกษาต่อชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและแก้ไขปรับปรุงจนกระทั่งข้อมูลมีความสมบูรณ์

- (5) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ประกอบด้วย (1) บริบทชุมชน (2) ขั้นตอนการส่งเสริมการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน โดยสำนักพัฒนา สวพส. และ (3) ปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน
- (6) สรุปผลการศึกษา

3.2 สถานที่ดำเนินการวิจัย

ดำเนินการศึกษาในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง จำนวน 13 พื้นที่ 19 กลุ่มบ้าน โดยพิจารณาจากชุมชนที่ได้รับการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนในระดับดีเยี่ยม โดยสำนักพัฒนา สวพส. ดังนี้

ลำดับ	พื้นที่	กลุ่มบ้าน
1.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางแดงใน อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่	ปางแดงใน
2.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงห้วยเป้า อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่	ห้วยเป้า
3.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่มะลอ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่	แม่วาก
4.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่	แม่ตุม
5.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	แม่ลามาหลวง, ห้วยน้ำใส
6.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่สามแลบ อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	ปู่คำ-ห้วยแห้ง
7.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงถ้ำเวียงแก้ว อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน	ปางบุก
8.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน	ศรีบุญเรือง
9.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงสะเนียน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน	วังตาว
10.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังไผ่ อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน	บ้านใหม่
11.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่จริม อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน	บอน, ฝ่าย, ก้อ, นามัน, ตอง, ตองเจริญราษฎร์

ลำดับ	พื้นที่	กลุ่มบ้าน
12.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่สลอง อำเภอมะป๋าล จังหวัดเชียงราย	แม่จันทอง
13.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย	ปางต้นผึ้ง

